

CSEH SÁNDOR

AKÁCFÁK ALATT (9)

A szeles, tocsogós március mindenféle meghűléses és ragályos megbetegedéseket hozott a faluba, amelyek főleg a pulyákat sújtották. Laci is elkapott egyet a gyengébbik fajtájából, a mumszból, aminek gonosz módon még örült is, mert nem kellett iskolába járni. Ez volt a jó oldala a dolognak. A rosszabbik oldaláról szemlélve, az a félelmetes injekciós tű volt a zavaró tényező, amivel Mariska nényje járt szurkálgatni házról házra, és osztogatta a mindenre jó penicillinjét. Mariska nényje a falu idős bábája és egészségügyi mindenese volt, sőt még a rontáslevétel macerás tudományát is birtokolta. Fekete bajuszkája is volt neki, s amikor könyökig feltúrta a pulóverét és magasra tartotta a fecskendőt, bajuszkája végét rágcsálva kajánul mosolygott. Akkor tűnt a legfélelmetesebbnek, amikor reszkető ujjával körözött áldozata fölött, majd végül bevitte a találatot.

Laci ezeket a napokat mondhatni, hasznosan töltötte el. Hogy ne maradjon le a társaitól, új leckéket tanult, olvasott, rajzolt, rádiójátékokat hallgatott, rendezgette a gyufacímke-gyűjteményét, de amit különös kedvvel és izgalommal csinált, az volt, hogy szerkesztett egy rejtélyes ábécét, amit egy titkos napló vezetésére óhajtott felhasználni. Két nap múlva már folyékonyan írta és olvasta a titkos szöveget a titkok naplójában, amelyet egy olyan szigorúan titkos helyen rejtetett, hogy arról csak egyetlen lény tudott, a megbízható Domcsi kutya. Elhatározta, csak Ferivel fog társulni a rejtjelek használatát illetően, ő azonban finoman elutasította a bizalmat. Azt mondta: „Várd már ki, amíg én is megbetegszem, akkor majd én is ráérek foglalkozni vele.” Az egyik napon Laci a következő titkos szöveget írta a titkos naplójába: „1959. március 6. Holnap apával televíziót megyünk nézni. Bár már holnap lenne! Alig várom már, mikor látom meg én is, milyen az a televízió. Azt mondják, csak magyarul beszélnek benne. Jó volna nekünk is egy. Feri sajnos nem lett beteg. Így nem ér rá megtanulni a jeleket. Én már meggyógyultam. Hétfőn megyek iskolába. Elég baj az nekem! Legalább futballozni lehetne már, de még nem lehet. A Domcsi megfiadzott.”

A falu harmadik televíziójának Jozsif Jozsifovics lett a boldog tulajdonosa. Ő volt az iskola francia és történelem szakos tanára. Ezen a tavaszon

a televízió műsorára éppen a Tell Vilmos című film folytatásos sorozata volt tűzve. Érdekes és véletlen módon Laci a német nyíltórán a Wilhelm Tell című olvasmány tartalmának a sikeres elmondásáért kapott egy ötöst Ágnetá Ivanovnáától. Érthetően ezért is nagy izgalommal és kíváncsisággal várta a találkozást a tudománynak ezzel az új csodájával. Jozsif Jozsifovics nagyon megértő házigazda volt, bárkit szívesen vendégül látott, aki nem szégyellte elmenni hozzá filmet nézni. A kis szobából ki kellett hordani néhány bútort, és helyette lakodalmi lócákat hoztak, hogy csak azok ne férjenek be, akiktől már az ajtót sem lehetett volna bezárni. Egy dicséretes kikötése volt dohányos léte, a tanító úr nagy öröme, hogy televíziózás közben ne gyűjtsanak rá. A sötét szobában mindenki szinte visszafojtotta a lélegzetét, amikor megvilágosodott a képernyő, és meghitt, kékes fények vibráltak az emberek ünnepélyes ábrázatán. Az ajkak megnyíltak, a szemek pedig elfelejtettek pislogni. A film bevezető indulója német nyelvű volt, de azután már mindenki a szép magyar nyelv „uras” változatát hallhatta, s ez meghatotta a nézőket. Egy Árpád bátyjának szólított öreg a film után elmesélte a társainak, hogy ő egyszer volt Pesten színházban is. Fedák Sári is játszott abban a színdarabban, de ő azt, amíg él, el nem felejtí, olyan szép volt. Hát ezt se fogja már elfelejteni, hogy a házban is lehet már „mozit” nézni. Ezt sosem gondolta volna!

– Úgy van, úgy! – Szólt közbe egy asszony. – Jó dolog e. Mindent lehet érteni, nem úgy, mint a Bikaólban. Hazajött a fiam a mozibú, oszt kérdem: Értettél valamit? Azt mondja: Csak annyit, hogy *ruki verh!* (kezeket fel), meg *ogony!* (tűz).

Az idő elteltével ebben a kis eldugott faluban, amelyen az országútnak csak egy kis szakasza haladt keresztül a túlsó végén kanyargó Tisza miatt, a legidősebb emberek is kezdték lassan elfogadni ezt a távolbalátónak keresztelt, világba tekintő készüléket, néha azonban fenntartásokkal voltak iránta. A műkorcsolya-világbajnokság televíziós közvetítése például kiábrándítólag hatott az egyszerű parasztemberekre. Csálásnak, trükknek vélték a látottakat. Nagyon hiányolták a versenyzők kezéből a szöges botot.

– Nem hiszem én ezt, la! Meg van e gyorsétva – mondta az egyik.

– A hát! – tódították többen is. Hogy lehet olyan gyorsan csúszni bot nélkül, még hátrafele is, meg ugrálni is?! Ez csak a filmen van úgy megcsínálva, nem igazi e. Biztosan meg van gyorsétva!

Az ehhez hasonló beszédek egészen addig tartottak Jozsif Jozsifovics és

Ludvig Alekszandrovics bosszúságára, míg egy alkalommal az egyik versenyző pár női táncosa egy rosszul kivitelezett ugrásnál nagyot esett. A nyolcvanéves Jóska bátya felkiáltott:

– Ohon van, la! Nézzétek má! Ammeg elesett! Láttátok? Hát akkor mégis igazi lehet e, hajjátok!

A tanítói értekezleten, a húsvét közeledtén a kapcsán, megbeszélés folyt, hogyan is kellene hozzáállni ehhez az egyelőre eltörülhetetlen, minden évben ismétlődő ünnephez. Hogyan kellene megvédeni a tanulókat az egyház káros hatásaitól, mi a tanító kötelessége. Jozsif Jozsifovics, Ludvig Alekszandrovics támogatásával felvetette a kérdést, hogyan és hol lehetne meghúzni egy határvonalat, amely elválaszthatná ennek az ünnepnek a vallásos részét az amúgy ártatlan néphagyománytól. A vitában az egész tantestület részt vett, Marija Pavlovna, az orosz tanárnő és Okszana Mihajlovna, a pionírvezető kivételével. Ők, más nyelvűek lévén, nem tudtak bekapcsolódni a beszélgetésbe. Marija Pavlovna, bár már sok magyar szót ismert, nem akarta kimutatni, nehogy esetleg még többet követeljenek tőle. Aladár Aladárovics, az igazgató elismerte, hogy gyerekkorában az ő szülei is tartották a húsvétot, és valóban bővelkedik népszokásokban, ami a tavasznak, a megújulásnak, a termékenységnek a tényét is magában foglalja, ám ezeket már nem szabad összekeverni az elvont, természetfölötti eseményekkel.

Értelme mégis csak lett a diskurzusnak, mert kedvező megállapodás született. Az ünnepet mindenki tarthatja, mint a tavasz ünnepét. A locsolódó gyerekek verseket is mondhatnak, ha nincs bennük Isten, Jézus és angyal, csak hímes tojás és vízipuska. A templomi istentisztelet idején azonban minden tanulóknak az iskolában van a helye, ahol a pionírvezetőnek és még két tanítónak gondoskodni kell a tartalmas időtöltésről. A nem magyar anyanyelvű pedagógusoknak tolmácsolták a vita tárgyát, amelynek eredményével ők fejbólogatással egyetértettek.

Húsvét vasárnapján a szigorú igazgatói utasítás ellenére, az iskolás pulyáknak alig a negyede gyűlt csak össze, de az is inkább csak az alsóosztályos fiúk közül került ki. Az áprilisi nap kellemesen melengette a földet, és párologtatta a még néhol csillogó tócsákat. Szebb időjárást elképzelni sem lehetett volna, öröm volt a szabadban tartózkodni, így aztán egy tanulóknak sem volt kedve bemenni az osztálytermekbe, ahol a tervek szerint dómajátékkal, dominóval és más társasjátékokkal kellett volna feledtetni velük

Jézus feltámadásának a gondolatát. Okszána Mihajlovna, a kis fiatal, piros arcú, dundi pionírvezető, aki keverte az oroszot az ukránnal, egy kukkot sem tudott magyarul. Hiábavaló volt minden igyekezete, hogy a falak közé csalogassa a gyerekeket. Mándor Mándorovics a fiúkkal homokot hordott az iskolaudvar sárosabb pontjaira, aztán megkezdődött a futballcsapatok összeállítására létrejött nyílászáró procedúra. Edita Fjodorovna a lányokkal szórakozott, akik ugrókötéllel szökdécseltek és gricceltek¹. A fiúknál az időtöltés csordultig telt kitűnő tartalommal, hiszen a tavaszi „évad” nyitómérkőzése örömteli eseménynek számított. Mándor Mándorovicsot is meglepte a saját fizikai erőnléte és frissessége, be is választotta magát közép-hátvédnek. Pali és Laci már tervbe is vette, hogy megkínlasztják kissé a nagystú hátvédet. A meccs már jó ideje folyt, amikor Piroska nényne meghúzta a református templom nagyharangját. Zúgása mennydörögve visszhangzott a két magas épület közötti kicsiny udvaron. Mándor Mándorovics felemelte a kezét, és szünetet javasolt, de nélküle is minden játékos ezt tette volna, az ösztönös érzelmek egyöntetűen ezt parancsolták mindenkinek. Senki sem hallotta a másik hangját, és nem hallatszott a motorzúgása annak a sötétbarna Pobedának sem, amely eközben megállott az iskola előtt. A gépkocsiból egy „uras” öltözötű, ballonkabátos fiatalember szállt ki, s nagyokat lélegzett a friss falusi levegőből. A templomtoronyra nézve egy fintorral a bal füléhez emelte a kezében tartott mappát, hogy némileg tompítsa vele a harangszó számára szörnyű hanghullámait, amely ha közvetve is, de veszélyezteti a korszerű ateista tanok akadálytalan terjesztését. A tanfelügyelőségről az iskolák ellenőrzésére kiküldött fiatalember először a vele egykorú, csinos Okszána Mihajlovnához lépett. A bemutatkozás után következett a hivatalos számonkérés.

– Mennyi az iskola tanulói létszáma? Hányan jelentek meg ma? A hiányzó tanulók mind megbetegedtek? Megcsömörlöttek a húsvéti sonkától? Aztán villanó tekintetével Mándor Mándorovics felé fordult.

– Nem vagyok meglepődve az iskola nevelési módszerének hatékonyságával. Kérem, magyarázza meg, miért ilyen kevés a létszám ezen a foglalkozáson, ahol a gyerekek hasznosan tölthetnék el a szabadidejüket? A szomszédos falvak iskoláiban szinte száz százalékos a részvétel.

Mándor Mándorovicsról tudni kell, hogy ami másoknál idegességet, netán pánikot váltott ki, ő arra tökéletesen ellentétesen reagált. A tornata-

¹ Gricc - ugró iskola

nár arcrezdülés nélkül, zsebkendőjével megtörülte izzadt homlokát, majd nyugodtan, hibátlanul és tömören válaszolt:

– Ami az iskola nevelési módszereit illeti, a lehetőségekhez mérten elfogadhatónak lehet nevezni. A tanulók kellően voltak tájékoztatva a mai napi szabadidő-foglalkozás fontosságáról. A kissé hiányos létszámnak az a magyarázata, hogy a tanulóink között, szerencsére egyetlenegy árva sincs, tehát ők a szüleik, és nem az állam neveltjei. Ahogyan azt tudjuk, a vallás ópium a népnek, de hát tege szívére a kezét, könnyű-e leszokni a kábítószerről? Tíz perccel azelőtt, hogy Ön ideérkezett, telefonon beszélgettem egy csomai kollégával. Megtudtam tőle, az ő szavaival mondvá, hogy a tíz ujján meg tudja számolni a megjelent tanulókat. A macsolai iskola pedig, mivel egyetlenegy tanítója megbetegedett, zárva van. Önt, bizonyára, helytelenül informálták.

A fiatalember pár másodpercig farkasszemet nézett Mándor Mándorovicssal, akinek nagy, barna szemeiből szelíden sugárzott vissza az istenáldott napfény. Ettől az igazságtól még a tanfelügyelőségi kiküldött is elpirult, ezért tekintetét a földre szegezte, majd a pionírvezetőhöz fordult:

– Pionírvezető! Miért nem az osztályban foglalkozik a pionírokkal?

– Először ott volt mindenki – szabadkozott rémülten Okszana Mihajlovna –, fel is írtam a névsort, de aztán apránként kiszökdöstek az udvarra. Itt jobb a „vozduh”. – Mondta mosolygósan, abban a reményben, hátha sikerül bájaival meglágyítani a konok hivatalnok szívét.

Ez némileg sikerült is neki, mert a fiatalember témát váltva a templom felé fordult.

– Ez a kellemetlen szomszédság számomra teljesen érthetetlen – mondta a férfi. – Itt az udvar túl közel van a templomhoz. Kik építették ide ezt az iskolát ilyen meggondolatlanul? Hiszen innen látni lehet a papot és a gyülekezetet is, és ez a harangszó – elviselhetetlen! Azonkívül a pionírokon, főleg a fiúkon, alig van nyakkendő.

Erre már ismét Mándor Mándorovics vállalkozott magyarázattal szolgálni.

– Az iskola igazgatójának nagyon kedvére való, ha egészséges, sportoló pionírokat lát maga körül. Őszintén szólva örülünk, hogy lefoglalja őket a labdarúgás, minthogy a templomba menjenek imádkozni. Ez az iskola pedig még akkor épült, amikor még sem Ön, sem én nem születünk meg. Ezt még azok az emberek építették – mutatott a templomkertben beszélgető ősz hajú férfiakra –, a cseh megszállás alatti időkben.

– És a pionírnyakkendő? – akadékoskodott a beregszászi elvtárs.

– Az ilyen pionírfutball esetén tulajdonképpen az volna a helyénvaló, ha a mérkőzés idejére levetnék a nyakkendőket, azonban ezek a fiúk már úgy megszerették, hogy már le se akarják venni. Én már nem is mertem nekik mondani, hogy nélkülözzék. Büszkék, hogy pionírok lettek. A játék hevében leesett nyakkendőket még nem kötötték vissza egyesek, mert még tart a játék.

A kiküldött rádöbrent, itt nem nyerhet csatát. Mándor Mándorovics komoly ellenfél, és bár jól tudta, amit most hallott, csak féligazság, több kérdés feltevésére már nem volt bátorsága. Zavartan elköszönt, és beült a Pobedába. Edita Fjodorovna, aki eddig a kerek kút mögül leselkedett, megkönnyebbültén felsóhajtott, és jóízűen megevett egy hímes tojást. A templom bejárata előtt álló Rácz tiszteletes mosolyogva bólintott a kerten át Mándor Mándorovicsnak, aki főbiccentéssel viszonzta a pap köszönését.

A templom kertjét nem lehetett éppen ápoltnak mondani. A falakat széles sávban körülölelő földterületen mindenféle elfajzott virágfélék, gondozatlan jázmin- és orgonabokrok burjánzottak. Ez a kertecske egykoron szép lehetett, amikor még a templom háta mögötti, vaskorlással ellátott hídon a papnak csak át kellett sétálni, és máris otthon volt a paplakban. Akkor még az egyháznak is több pénze volt, meg tudta fizetni a gondnokot és a kertészt, de most ez a dzsungelt idéző hely kitűnő élettere volt a rengeteg verébnek, sünöknek, gyíkoknak és varangyoknak. A kertet az iskolaudvartól fonott drótkerítés választotta el, ám az már több helyen kibomlott. Ezeken a nyílásokon ugráltak be a fiúk az átrepült labdáért, bár a felnőttek nagyon érzékenyen viszonyultak az ilyesmihez. Lacit – ennek ellenére – mégis vonzották az ilyen elhagyatott helyek. Még a neve is titokzatos volt, mert mindenki „cinteremnek” hívta ezt a kertet, és hiába kérdezett bárkit, beleértve az apját is, senki sem tudta megmagyarázni, mi köze van neki a cinhez és a teremhez.

Az igazgató úgy döntött, az iskolának érdekében áll egy jó magas kerítést állítani az iskola és a templom közé, mégpedig társadalmi munkában. Ezekben a munkálatokban a Laci osztálya is részt vett. Több helyen gödröket kellett ásni az új oszlopok részére. Egy-egy ásóra, lapátra négy-öt fiú is jutott. Ám egyszer csak az egyik gödör fenekéről, nagy meglepetésükre és ijedtségükre, egy emberi koponyát fordított ki az ásó. A gyerekek odasereglettek, de senki nem mert hozzányúlni. Mindenki szörnyű bűntényre gyanakodott, de egy másik helyen leásva szintén megsárgult csontokra leltek, s azonnal jelentették a tanítóknak. Jozif Jozifovicsot, a történelemtanárt egyáltalán nem lepte meg az eset. Azonnal rendelkezett.

– Minden csontot, amit csak kiástok, temessétek el egy beljebb eső részen! Nem kell megijedni, ezek régen élt emberek földi maradványai. Régen az volt a szokás, hogy a templom köré temetkeztek.

Lacit jócskán megrendítette a koponya látványa, és mélyen elgondolkodott az életen és a halálon. Aznap már nem volt étvágya, és elalvás előtt sokáig tűnődött álmatlanul arra gondolva, hogy milyen különös szokások lehettek valamikor nagyon régen. – De jó volna még sok mindenről tudomást szerezni, sok mindent felfedezni! Elhatározta, hogy kutatni fog. Bárhol, ahol „gyanús” lesz neki, fog egy ásót, és ásni kezd. Ez nem kerül pénzbe, ezt akárki megteheti, tehát akkor ő is. Hol is kellene megkezdeni az ásásokat? – Ezen töprengett a hálószoba sötétjében. Mennyi ősselet és kincs lehet még a föld alatt, amelyek órá várnak, hogy megtalálja őket! Másnap sem tudott szabadulni attól a gondolattól, vajon mi lehet az, és ki találta ki azt a szót, hogy „cinterem”. Elővette az apja lexikonját, sosem lehet tudni, hátha ott lesz a magyarázat. Tudta, hogy itt is úgy kell keresni a szavakat, mint a német–magyar szótárban. Igaza volt, megtalálta a keresett szót. A mindent tudó könyvben ez volt írva: a cinterem a latin coemeterium, vagyis temető szóból ered. Cinteremnek tehát hajdanán a templomot körülvevő temetőkertet nevezték a régiek. Ez már valami! Így kell ezt csinálni! – örvendezett Laci. Kérdezzetni, olvasgatni, ásogatni, aztán majd csak kisül belőle valami. Okvetlenül kellene még egy társ segítségnek, és azonnal a mindenre kész Dugóra gondolt. Elhatározta, ha a tanulás és a foci megengedi, időt szakít egy kis régészeti munkára is. Addig is nem árt, ha gyakorlom az ásást – gondolta –, de persze az sem mindegy, hol kezdem el. Először beleásott egy kerti vakondtúrásba, és úgy érezte, nem is olyan nehéz ez a munka. A vakond nem volt otthon, így egy másik helyen próbálkozott. Ott már sok kövér földgiliszta is került a terítékre, de aminek még örült is, az egy lópatkó volt. Kezdetnek ez sem rossz – állapította meg, sőt ez egy nagyon jó előjel.

A Tell Vilmos című televíziós filmsorozat valósággal felvillanyozta a felnőtteket és a gyerekeket egyaránt. Faluszerte kedvelt beszédtema volt a film, és a történetnek azt a részét, amikor az apa nyílveesszóval lelövi a fia fejéről az almát, már hallomásból is mindenki ismerte. A felvégi pulyák mind arról álmodoztak hát, teljesen természetes módon, miként kellene utánozni azt a legendás Tell Vilmost, aki olyan mesterien lő az íjával. Lázasan készültek hát a jobbnál jobb tavaszi zöldkérgű botokból hajlított íjak

és nyílvesszők. A kerítésen megjelentek a krétával rajzolt emberalakok, fejükön az almával. A nyílvesszők végébe szöget is vertek, hogy minél jobban lehessen észlelni a találatot. A próbálkozások csupán arra a tapasztalatszerzésre voltak jók, hogy ezt a tudományt bizony nem könnyű elsajátítani, a lövések azonban több ízben is célba találtak.

Mózsai és Pityu, a két ellenlábás, örökké szemben állt egymással vitában, versengésben és hetvenkedésben. Ez az íjászat is egy jó alkalom volt arra, hogy ismét összerúgják a port. Egymás gúnyolása és becsmérése végül is egy komoly fogadásba torkollott. Mózsai harminc pitykegombot ajánlott fel fogadásból, hogy élő ember fejről öt lövésből és hat méter távolságból, ő lövi le többször az almát. Pityu állta a fogadást. Eddig rendben is volt, most már csak meg kellett találni a megfelelő „élő” személyt. Az íjászok csapatából csupán egyetlenegy, mindenre kész vakmerő fiú, azaz élő személy vállalkozott Tell fiának a szerepére, persze csak egy húszkopejkás honorárium ellenében. S ő ki lehetett volna más, mint a banda legkisebbik, ugyanakkor legvagányabb tagja, azaz Dugó. Szegény Dugó még egyszer sem volt moziban, mert nem kapott rá kopeket az anyjától. Már annyira elhatalmasodott rajta a vágy a bikaóli mozizásért, hogy még a kútba is beleugrott volna érte.

A ravasz Dugó odaállt hát a kerítéshez fején egy almával, de háttal a lövészek felé.

– Fordulj meg! – kiáltott rá Mózsai. – Így nem állja, úgy nem lesz igazi!

– Megfordulok – egyezett bele Dugó –, de akkor adjatok még húsz kopeket, mert tudom, hogy az életemmel játszom.

Pityu is, Mózsai is belátta, negyven kopejkát még megér Dugó élete, hát nem sajnálták rá azt a kis pénzt. Már-már úgy látszott, hogy Dugó két mozijegy árával elégedett lesz, de aztán ismét gondolt egy okosat.

– Hozzatok nekem egy karéj kenyeret, mert ki tudja, eszek-e még életemben. Meg hozzatok valami bili félét a fejemre, hogy a szemem ki ne lújjék, mert akkor nem fogom látni a mozit.

Ezt mindenki jó ötletnek tartotta. Hoztak neki egy lyukas fazekat, amelyt a fejére húzott sisak gyanánt, majd feltették rá az almát. Az izgalom a tetőfokára hágott az íjászok között. A lányok közelebb húzódtak, feszülten figyeltek, és készen álltak egy kis jóízű áruklodásra. Mózsai és Pityu szokás szerint nyilat húzott. Mózsai húzta ki a hosszabbat, és már emelte is célzásra a fegyverét. Dugó a kenyerét rágya a lyukon keresztül mindent látott, és tovább ravaszkodott.

– Állj! – kiáltotta a fazék alól. – Először is vegyétek ki a szeget a nyílvesszőből! Másodszor hadd nyeljem le a kenyeret! Harmadszor, adjátok ide a pénzt most! Ha megmaradok, úgy is az enyém lesz, ha meghóttam, akkor meg, vegyétek ki a markombú.

A két vetélytárs erre már nagyon ideges lett, de azért teljesítették az „utolsó” kívánságát, és a kezébe adták a pénzt, ő pedig jól megrágtá a kenyeret, s a fazék takarásában, biztos, ami biztos, egyesével lenyelegette a tíz kopekeket. Így la! – gondolta magában – ezt már vissza nem kapjátok.

– Megettem a kenyeret, most már lúhettek! – zengett Dugó hangja a fazék alól.

A Mózsie volt hát az első lövés joga. A piros alma, mintha érezte volna, hogy ő a célpont, még a Dugó hasát ért találat előtt messzire gurult a földön.

– Egyből semmi! – mondta jó hangosan Pali, a verseny bírása, s hozzátette: Dugó, húzd ki magad! Már ki vagy fizetve!

Következett Pityu. Ő más technikát alkalmazott. Lassan emelte a kife-szített íját, aztán hirtelen elengedte a vesszőt. Ez már közelebb járt a célhoz, mert nagyot koppant a fazékon. Dugónak tetszett a dolog, mókásan eljátszotta a halálosan sebesültet, és meghempergett a sorolja porában. A lányok ezt látva, azonnal szétspricceltek. A szemközi soraljáról Boriska nénye felsikoltott.

– Űristen! Meglűttétek! Meglűttétek! Mit csináltatok? Gyorsan hívjátok a felcsert! Segítség!

A nyitott ablakon keresztül a tanító úr is meghallotta a kiabálást, és kisetett. Dugó még javában fetrengett a földön, élvezte nagyon a főszerepet, de mire többen is kiszaladtak az utcára, az íjászok jobbnak látták felhúzni a nyúlcipőt. Dugó még egy darabig sajnáltatta magát, aztán fájdalommal arccal felemelte az almát, és elsomfordált. Amikor már senki sem látta, hangosan kuncogva, vidáman hazaszaladt.

Tell Vilmosék a töltésen túlra, a Nagy Nyárfa környékére menekültek, és a bokrok takarásából kémlelgették, nem keresik-e őket a szülők, vagy a milicista. Mivel nem volt semmilyen mozgás, felderítőnek Lacit bízták meg, hozzon hírt, mennyire komoly a helyzet. A felderítő a rejtekéből látta, hogy Paliék előtt lehetnek vagy tízen, férfiak és nők, s köztük van az apja is. Élénken gesztikulálnak, mutogatnak a kerítésen lévő krétarajzra, majd az ég felé és csóválják a fejüket. Azt is látta, hogy Dugónak nincs semmi baja, és otthon, az udvaron jó étvággal eszi az almát. Mózsie és Pityu ezek után kárvallottaknak érezték magukat, és egyszeriben kibékültek.

– Te Mózsi! – mondta Pityu. – Ez a tróger Dugó jól járt a pénzünkkel, pedig meg sem szógálta. Kérjük vissza, he?

– Igazad van – helyeselt Mózsi –, majd bolondok leszünk, ha nem. Azt hiszi, hogy túl járt az eszünkön. Gyere, kapjuk el a grimancát!

Elindult a csapat is velük együtt, immár íjak nélkül a Dugóék házához.

– Dugó, gyere ki! – kiabálta felváltva Mózsi és Pityu.

Dugó, bár hallotta őket, nem siette el a jelenést, és csak vagy öt perc múlva ment ki a kapu elé kedves-mosolygósan.

– Engem kerestek? – kérdezte ártatlan hangon.

– Téged, téged! Gyere csak jómadár, add vissza a pénzünket! – mondta Mózsi. – Nem érdemted meg. Átvertél minket! Még az almát is megetted!

Dugó felhúzta a vállát.

– Jól van, na! – most ittam éppen aluttejet.

– Mit? – kérdezte Pityu. – Aluttejet? Hát oszt?

– Nahát oszt – érvelt Dugó –, akkor hamarabb kijönnek.

– Mik jönnek ki? – értetlenkedett Mózsi.

– Hát a kopekek!

– Hát most hon vagynak?

– Itt, ni! – mutatta Dugó a hasára bökve.

– Te megetted negyven kopekünköt? – álmélkodott Pityu. – Minek?

– Minek, minek – duzzogott Dugó –, mert nem vót zsebem, meg oszt gondoltam, ha meghalok, magammal viszem a mennyországba. Hátha ott is kell. Na oszt!

Az íjászok csapata, a két pórul járt fiú kivételével, nagyon jól mulattak ezen a párbeszéden. Mózsi mérges lett.

– Ide figyelj, Dugó! Ha azt akarod, hogy ne verjelek laposra, hónap ide adod a pénzünköt! Megértteted?

– Meg hát! – bólintott Dugó. Igyekszek.

Pityu adott egy jótanácsot is.

– Oszt el ne felejtssd! – ne a budiba menjél akkor! Oszt mosd meg úköt!

Még aznap a Kopera előtti kenyérsorban állva Nagyböndő és Tilka nénye azt a rémhírt terjesztette, hogy a Felvégen nyíllal lelüttek egy pulyát. A torkát lütték át nekije. Bevitték a kórházba, de azt mondják, nem marad meg. Ez a mai pulya olyan, mint a tífusz. Az az izé, a televízió, vagy mi a nyavalya, meg még jobban elrontja úköt. Ott látták a nyilazást, la!

A tanító úr pulykamérgesen leckéztette, szidta Lacit, amikor hazame-részkedett.

– Észbontó! Te semmilyen örültségből nem maradsz ki. Te ha nem volnál a világon a kedves társaiddal együtt, titeket meg kellene teremteni az ördögnek, hogy a cimborái lehessetek. Én sem voltam jobb a Deákné vásznánál gyerekkoromban, de ilyen képtelen ötlet, hogy egymásra lövöldözzünk, eszünkbe sem jutott volna. Ma és holnap itthon maradsz! Ki ne merd dugni az orrod az utcára! Megáll az ember esze! Már előre félek, hogy mik fognak még ezután következni. Piszkos, ronda kölyök!

Dugónak székrekedése lett! Ezt szomorúan és sajnálkozva hozta Mózsai és Pityu tudomására másnap este. Biztosan beszorultak a kopekek – mondta. – Útközben valahol keresztbe fordulhattak.

– Na, jól van, Dugó! – mondta Mózsai. – Csinálok én neked olyan székle- tet, hogy úgy fog a hasad menni, mint a murányi kutyának lakodalom után!

Hozott neki hazulról egy csupor szilvabefőttet, egy másikban pedig te- jet. Ezt edd meg, idd meg – mondta neki –, de holnap ilyenkor nekem itt legyen a pénz megmosva. Ha akkor sem sikerül, annyi purgót etetek meg veled, hogy éjjel-nappal a kertben fogol guggolni. Ammá biztos!

– Kenyeret nem hoztál? – kérdezte tréfásan Dugó.

Pityu félelmet keltve a Dugó orra alá tartotta az öklét.

– Mindjárt olyan pofot kapol, apám...!

– Jó, jó – mondta a kincseket érő has tulajdonosa –, ne ijesztgessél te engemet, mert akkor még nagyobb szorulásom lesz. Ilyenkor nem szabad ijesztgetni, meg fenyegetni az embert, mert akkor várhassátok ítéletnapig is a pénzeteket. Ezt nem tudtad, he?

A Dugó anyja este palacsintát sütött a tejjel.

A két pénzkövetelőnek valahogy olyan érzése lett, hogy Dugóval bajok lesznek, ez a furfangos fickó okosabb, mint gondolták. Jól gondolták! Dugóval két napig nem találkoztak. A harmadik napon saját maga ment oda hozzájuk. Már messziről azt olvasták le az arcáról: Mindjárt meg fog- tok, lepődni, de nagyon.

– Egy kis baj van. – mondta. – Hiába ittam tejet, ettem befőttöt, má késő vót. Nekem olyan erős a gyomorsavam, la, hogy megemésztettem a kopekeket. Érztem, érztem, valami kopek éz van a számban, de ki hitte vóna! Hiába turkáltam, kerestem üköt, a színüket sem láttam má.

Dugó olyan színészi módon adta elő mindezt, hogy érezni lehetett, ő ezt a szöve- get alaposan betanulta, s nem hagyta a póruljártakat szóhoz sem jutni, folytatta.

– Ha nem hiszitek, kérdezzétek meg az anyámat, ü is azt mondta: Na, te, fijo, te most osztán berezeltél! Hát így vót. Ha meg akartok ütni, üssetek

meg, de akkor elmondom mindenkinek, kiknek a kutyáira lövöldöztök még mindég a nyíllal. Meg azt is elmondom, hová dugtátok üköt a nagyok elöl.

Mózsina a társai előtt nagyon nagy szája volt, de az apja szigorától rettegett. Most elsápadt, és mindjárt barátságosabb hangon beszélt, mert észébe jutottak a szavai: „ha még egyszer nyilazásrú hallok, a lábaddal fogva felakasztlak, oszt megnyúzlak elevenen!”

– Jól van, na. – mondta lemondóan – Elhiszek mindent, nem bántlak, itt van még neked tíz kopek, csak hallgass!

Ő pedig hallgatott, mint a sír, hiszen a pénz megkerült, két mozit nézhetett meg az árán, és még cukorkára is jutott. Ezzel a Tell Vilmos-ügy lezárult. A többiek ezentúl úgy tekintettek Dugóra, mint egy ravasz és okos kis manóra, aki bárkinek túljárhat az eszén, ha úgy akarja.

A téli álmukból a napsugár simogatásra felébredt gyümölcsfák felöltötték rózsaszínű és fehér méhcsalogató ruháikat. Az idősek jólesően felsóhajtottak: – Hála Istennek, megértünk még egy tavaszt, add, Uram, ne legyen rosszabb ez az év se a többinél!

Az út közepén Endre bátyya, a traktorista tartott hazafelé ebédelni. Ingjét és nadrágját mintha megmártották volna az olajban, keze feketélt a piszoktól, kenőzsírtól, de ő éppen erre volt büszke. Hetykén félretolt bőrsapkája, magas főtartása és kidomborodó mellkasa arról tanúskodott, ő nem holmi fogatos vagy kapáló napszámos, hanem gépész, a traktorok doktora és vezetője. Ruhát váltani? Kezet mosni? Minek?! Hiszen akkor odalesz az irigylést gerjessztő ismertetőjel, mert a traktorbrigádba bekerülni, csak az okosoknak és a szerencséseknek adatott meg. Köszönnie sem muszáj mindenkinek, csak a papnak, legfeljebb a tanítónak és néhány, hozzá hasonlóan kiemelt mesterséget űző személynek. A traktoristákkal érdemes volt jóban lenni, mert a közeli ismerősöknek, barátoknak játszva felszántották a földrészeleiket.

Laci és társai, akik éppen egy bicikliverseny részleteit beszéltek meg, irigykedve figyelték Károly bátyját.

– Jó vóna tudni azt, amit ü má tud! – Jegyezte meg Pali.

– Nézz az arcára, látszik rajta, hogy okos ember, most is gondolkodik valamin – tódította Feri.

Károly bátyjának pedig azon járt az esze, hogy kellene a Koperában hitelbe meginni egy féldecit, aztán gyorsan asztalhoz ülni, mert már éhes volt.

A következő pillanatban az úton egy szekér jelent meg, de az nem akármilyen szekér volt. Ilyet még a badalai pulyák nem láttak, főleg azok, akik nem voltak még messzebb a szomszéd falunál. Ezt a szekeret csudamód csak egy bozontos kis lovacska húzta, és ami még elképesztőbb volt – gumikerekei voltak! Laci látott már ilyet Beregszászban, mondta is a többieknek, úgy hívják, hogy gumiródlí. A gumiródlin egy feketeszakállú idegen cigány ült, és szokatlan dolgokat kiabált: „rongyot, rongyot, gubadara-bot!” Megállott a szájtáti fiúk mellett, és rájuk kiáltott.

– Nem hallik? Hozzatok rongyot, adok érte szappanyt meg fujókát².

Öt perc múlva zsákokban hordták az asszonyok a sok rongyot, győzködtek, alkudoztak, de a cigányembert sem ejtették a feje lágyára, nagyon szűken cserélte a portékáit. Még csak rothadt almából kivágott cikkek is voltak őneki. A falusiaknak volt még ugyan téli almájuk, de a rongyért kapott gusztustalan darabok mégis jobban ízlettek, mert hát ezt az amúgy is szemétre való rongyokért kapták cserébe.

Ez a tavasz azért is volt nevezetes, mert megjelent az első buszjárat, ami közelebb hozta egymáshoz a szomszédos falvakat és a várost. Szegény kis masina, amilyen ormótlan volt, olyan türelmes a vezetőjével együtt, mert amit át kellett élniük, az nem volt egy leányálom. Az utazni vágyóknak a háromszorosa préselődött be a kis köhögő, hruscsovi gépezet belsejébe, s aki sérülés nélkül megúsza Beregszászig, megfogadta, többet fel nem ül rá. Valahogy azért mégis mindig elfelejtették a fogadalmat, mert hát buszon utazni módi volt. A biciklista fiúk versenyeztek vele, s nem volt nehéz, mert a rettenetes kövesút völgyei és bércei miatt nem tudott a sofőr a negyedik sebességbe váltani. A tanító úr is kipróbálta az utazásnak ezt a modern változatát, aztán köszönte szépen. Amíg nem cserélték le egy nagyobb buszra, addig inkább maradt az ő fagofantayús Achilles kerékpárjánál.

² Fujóka - sípoló fuvókával ellátott lufi